

УДК 364.46

Н. М. Сас,
*кандидат педагогічних наук***ВИКОРИСТАННЯ ДОСЯГНЕНЬ СОЦІОЛОГІЇ,
МЕНЕДЖМЕНТУ, ПЕДАГОГІКИ У РОЗВИТКУ
ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ**

В статье рассматриваются вопросы развития инновационных процессов в социальной работе.

The article reviews problems of innovation processes development in social work.

Сучасний етап розвитку соціальної роботи в Україні характеризується відмовою від уніфікації, інтенсивним переосмисленням цінностей, пошуками нового в теорії і практиці обслуговування в соціальній сфері. Одним із джерел розвитку інноваційних процесів у соціальній роботі є адаптування, запозичення, використання розробок і досягнень суміжних наук — таких як соціологія, педагогіка, менеджмент тощо.

Нами проаналізовані відповідні роботи В. Г. Городяненка, Р. К. Мертона, О. О. Яременко з соціології; Т. В. Семигіної в галузі соціальної роботи; В. О. Василенко, В. Г. Шматко, Л. М. Димитрової з інноваційного менеджменту; Н. Є. Мойсеюк, Н. Р. Юсуфбекової з педагогіки.

У соціології поняття інновацій пов'язане з соціальними змінами, які відбуваються на основі важливих відкриттів і нововведень. Поняття «інновація» ввійшло в науку ще у XIV ст. і вживалося при вивченні змін у культурі на протигагу поняттю «традиція». Тепер нововведення розглядається як певна стадія процесу соціальної зміни. Інноваційна тематика переважно розглядається у межах змін в організації (зокрема, соціології організації). Інновація розуміється як комплексний процес створення, поширення, та використання нового практичного засобу (нововведення) для задоволення людських потреб, а також пов'язані з цим нововведенням зміни в соціальному середовищі [1].

Інновація — не тільки відкриття, а і його впровадження. Саме воно спричиняє суттєві зміни в суспільному житті. Не всі інновації однозначно сприймаються суспільством. Різним буває їх термін втілення у життя, яке відбувається шляхом дифузії — передачі інноваційних рис і зразків поведінки від однієї групи до іншої як усередині певного суспільства, так і за його межами.

Інновації є соціокультурним процесом, що вносить у суспільне життя нові культурні зразки. Вони можуть не тільки приєднуватися до наявних зразків, а й їх витіснити.

У практиці соціальної роботи поняття «інновація» вживається на противагу рутинним соціальним технологіям. Інноваційні соціальні технології — це нетрадиційні засоби практичної діяльності, які спрямовані на створення матеріально-фінансових нововведень у системі соціального захисту населення, які викликають якісні і кількісні зміни у різних сферах життєдіяльності громади [2]. На відміну від інноваційних, рутинні технології характеризуються традиційними методами впливу і часто-густо використовуються як локальні, не пов'язані між собою новації в межах професійної діяльності соціального працівника. Вони базовані на принципах цільового управління, що передбачає завчасно спланований кінцевий результат вирішення поточних проблем клієнта, груп, верств населення, застосування відповідних методів щодо його досягнення. Тому рутинні технології, як правило, не забезпечують довгострокових змін, а лише підтримують мінімальний рівень життєзабезпечення потреб жителів громади впродовж певного часу.

Сьогодні впровадження інновацій має на меті принципову зміну цілей: роботу не за наслідками, а можливі напрями упередження негативних соціальних явищ. Це вимагає проведення відповідних соціальних досліджень. Найважливішими функціями будь-якого соціального дослідження є: діагностична — огляд стану соціального об'єкта під час дослідження; інформаційно-контрольна — аналіз інформації про соціальний об'єкт і його оточення з метою встановити її достовірність та внести відповідні корективи, якщо інформація має викривлення; прогностична — виявлення можливих станів соціального об'єкта в коротко-, середньо- і довготерміновій перспективі та можливих сценаріїв досягнення об'єктом таких станів; проєктивна — розроблення рекомендацій з тематики дослідження соціального об'єкта для соціального проєктування та прийняття управлінських рішень. Метою соціального дослідження може бути: встановлення відповідності між діяльністю органів державної влади та інших соціальних інститутів, з одного боку, і соціальними інтересами окремих груп населення та завданнями соціальної політики, з іншого боку; а також формування пропозицій щодо досягнення цієї відповідності. Соціальне дослідження забезпечить оцінку потреб в існуючих соціальних послугах, а також бачення замовників і надавачів послуг, менеджерів соціальної сфери, фахівців, які розробляють політику та

приймають рішення, як ці потреби можуть бути задоволені в межах сучасної системи надання соціальних послуг [3]. Професійно проведене соціальне дослідження дасть змогу за допомогою об'єктивних показників та критеріїв обґрунтувати на що треба вплинути, що треба змінити, чого треба досягти та які показники будуть про це свідчити, які заходи доцільно запланувати, які форми та методи будуть найбільш адекватними та ефективними в кожному випадку.

У менеджменті головна увага приділяється розробленню стратегії інновацій і заходів, спрямованих на їх реалізацію. «Інноваційний менеджмент» — це сукупність певних організаційно-економічних методів і форм управління всіма стадіями і видами інноваційних процесів підприємств і об'єднань з максимальною ефективністю. Інновації є важливою умовою розвитку виробництва, поліпшення якості і кількості продукції, появи нових товарів і послуг. У ринкових умовах інновації охоплюють всю економіку, долучаючи продуктивні сили (засоби виробництва, навчання працівників) і виробничі відносини (форми і методи управління, поділу, спеціалізації і кооперації праці).

Специфіка інноваційного менеджменту полягає в особливостях управління інноваційним потенціалом, що наявний в тій чи іншій організації, у межах функціональних аспектів управління (планування, організація, мотивація, контроль тощо) [4].

Суспільство, яке певною мірою є соціально орієнтованим, має спеціально створені структури, які тією чи іншою мірою займаються соціальним захистом різних верств населення, його різних вікових і статусних груп. Усі ці структури, починаючи з міністерств і відомств, і закінчуючи різноманітними недержавними фондами, товариствами, осередками, попри всю свою несхожість і різноплановість, мають низку спільних рис і ознак. Будь-яка структура, яка проводить соціальну роботу, підпадає під дефініцію колективного суб'єкта діяльності, соціальної системи, яка об'єднує, координує і скеровує поведінку людей (соціальних груп) у процесі спільної діяльності. Організація будь-якого рівня являє собою соціальне утворення, свідомо координоване в певних межах, що функціонує на відносно постійній основі для спільної мети.

Щодо організацій, метою яких є «проблемна людина» і які безпосередньо і опосередковано займаються соціальною проблематикою, то їх соціальною роботою успішно і ефективно може бути застосований практично весь методологічний інструментарій, напрацьований протягом тривалого часу управлінською наукою. Отже, комплекс

законів, закономірностей, принципів, методів управління так само працює у сфері соціальної роботи, як і в інших сферах суспільної діяльності [5].

Основу інноваційних процесів в освіті становлять дві важливі проблеми педагогіки: проблема вивчення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду та проблема впровадження досягнень психолого-педагогічної науки у практику. Результатом інноваційних процесів слугує використання теоретичних і практичних нововведень, а також тих, що утворюються на межі теорії і практики. Учитель може виступати автором, дослідником, користувачем нових педагогічних технологій, теорій, концепцій.

Управління інноваційним процесом передбачає аналіз і оцінку введених учителем педагогічних інновацій, створення умов для їх успішної розробки і застосування. Водночас керівники навчального закладу проводять цілеспрямований відбір, оцінку й застосування на практиці досвіду колег, нових ідей, методик, запропонованих наукою.

Інноваційні процеси є механізмом інтенсивного розвитку соціального обслуговування населення та розвитку суспільства загалом. Інновації функціонують на рівнях створення, освоєння і втілення. Дослідниками сформульовано низку таких законів перебігу інноваційних процесів [6], як:

- закон необоротної дестабілізації соціального середовища. Суть його полягає в тому, що будь-який інноваційний процес вносить у соціальне середовище необоротні зміни; ціннісна система, що існує, починає руйнуватись і потребує деякого часу для створення нової системи на базі нових елементів або асиміляції старої;
- закон обов'язкової реалізації інноваційного процесу: будь-який соціально значущий інноваційний процес рано чи пізно, стихійно або свідомо повинен реалізуватися;
- закон стереотипізації соціальних інновацій: будь-яка інновація поступово перетворюється на звичні поняття і дії, отримуючи статус стереотипної.

Ці закони зумовлюють і певні етапи функціонування інновацій. На першому етапі інновація сприймається як чужорідний елемент, часто викликає різку протидію. З часом інновація перевіряється практикою, набуває масового визнання. На останньому етапі новий підхід до соціального обслуговування населення стає відомим і входить до системи роботи закладів і організацій соціального обслуговування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соціологія: Підручник для студ. вищ. навч. закл. / За ред. В. Г. Городяненка.— К.: Видавничий центр «Академія», 2003.— 560 с.
2. Інновації у соціальних службах: Навч.-метод. посіб. / Т. В. Семігіна, В. В. Покладова, І. М. Грига та ін.— К.: Університетське видавництво «Пульсар», 2000.— 168с.
3. Яременко О. О. Соціальні дослідження як інструмент обґрунтування соціальних програм та проектів // Соціальна робота в Україні на початку XXI ст.: Проблеми теорії і практики: Матеріали доповідей на міжнародній наук.-практ. конф. 29–31 жовтня 2002 року.— Ч. I.— К., 2002.— С. 137–142.
4. Василенко В. О., Шматко В. Г. Інноваційний менеджмент: Навч. посіб. / За ред. В. О. Василенка.— К.: ЦУЛ; Фенікс, 2003.— 440 с.
5. Димитрова Л. М. «Кліше» і «алгоритм» в соціальній роботі // Соціальна робота і практика: Тези доповідей учасників 111 Міжнар. наук.-практ. конф. (20–21 травня 2004 р.).— К.: ІВЦ «Політехніка», 2004.— С. 6–7.
6. Юсуфбекова Н. Р. Общие основы педагогической инноватики: Опыт разработки теории инновационных процессов в образовании.— М., 1991.— 345 с.

Ключевые слова: инновационный процесс, инновации, социальная сфера.
Key words: innovation process, innovations, social sphere.

УДК 371.213.8

І. В. Кравченко,
кандидат педагогічних наук

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ КОНФЛІКТІВ У ВЗАЄМОДІЇ СТУДЕНТІВ І ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

В статье рассматриваются характерные для отечественной системы образования проблемы и причины возникновения различного рода конфликтов. Показана специфика педагогических конфликтов.

The article reviews problems typical for Ukrainian educational system and reasons for various conflicts. Specific character of pedagogical conflicts is shown.

Головною метою соціально-педагогічного процесу є виховання (освіта, навчання) особистості з відповідними професійними та соціокультурними якостями. Головним замовником у цьому процесі виступає суспільство, а виконавцем — уся система освіти та виховання. Вічні проблеми педагогічного процесу — чого та як